

تهدنامه‌ی اصالت اثر و رعایت حقوق دانشگاه

تمامی حقوق مادی و معنوی مترتب بر نتایج، ابتکارات، اختراعات و نوآوری‌های ناشی از انجام این پژوهش، متعلق به **دانشگاه محقق اردبیلی** می‌باشد. نقل مطلب از این اثر، با رعایت مقررات مربوطه و با ذکر نام دانشگاه محقق اردبیلی، نام استاد راهنما و دانشجو بلامانع است.

اینجانب ابوذر ملکی دانش‌آموخته‌ی مقطع کارشناسی ارشد رشته‌ی جغرافیا گرایش برنامه‌ریزی روستایی دانشکده‌ی علوم انسانی دانشگاه محقق اردبیلی به شماره‌ی دانشجویی ۹۱۱۱۴۴۳۱۰۷ که در تاریخ ۱۳۹۳/۰۶/۱۲ از پایان‌نامه‌ی تحصیلی خود تحت عنوان بررسی نقش گردشگری روستایی در توانمندسازی اجتماعی روستایی مطالعه موردی: روستای ده‌زیارت، شهرستان بوانات، استان فارس دفاع نموده‌ام، متعهد می‌شوم که: (۱) این پایان‌نامه را قبلاً برای دریافت هیچ‌گونه مدرک تحصیلی یا به عنوان هرگونه فعالیت پژوهشی در سایر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی داخل و خارج از کشور ارائه ننموده‌ام.

(۲) مسئولیت صحت و سقم تمامی مندرجات پایان‌نامه‌ی تحصیلی خود را بر عهده می‌گیرم.

(۳) این پایان‌نامه، حاصل پژوهش انجام شده توسط اینجانب می‌باشد.

(۴) در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران استفاده نموده‌ام، مطابق ضوابط و مقررات مربوطه و با رعایت اصل امانتداری علمی، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در متن و فهرست منابع و مآخذ ذکر نموده‌ام.

(۵) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده یا هرگونه بهره‌برداری اعم از نشر کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان‌نامه را داشته باشم، از حوزه‌ی معاونت پژوهشی و فناوری دانشگاه محقق اردبیلی، مجوزهای لازم را اخذ نمایم.

(۶) در صورت ارائه‌ی مقاله‌ی مستخرج از این پایان‌نامه در همایش‌ها، کنفرانس‌ها، سمینارها، گردهمایی‌ها و انواع مجلات، نام دانشگاه محقق اردبیلی را در کنار نام نویسندگان (دانشجو و اساتید راهنما و مشاور) ذکر نمایم.

(۷) چنانچه در هر مقطع زمانی، خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن (منجمله ابطال مدرک تحصیلی، طرح شکایت توسط دانشگاه و ...) را می‌پذیرم و دانشگاه محقق اردبیلی را مجاز می‌دانم با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات مربوطه رفتار نماید.

نام و نام خانوادگی دانشجو:

امضا:

تاریخ:

دانشکده‌ی علوم انسانی

گروه آموزشی جغرافیا برنامه‌ریزی شهری و روستایی

پایان‌نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد

در رشته‌ی جغرافیا برنامه‌ریزی روستایی

عنوان:

بررسی نقش گردشگری روستایی در توانمندسازی اجتماعی روستایی؛ مطالعه

موردی: روستای ده زیارت، شهرستان بوانات، استان فارس

اساتید راهنما:

دکتر وکیل حیدری ساربان

دکتر محمدحسن یزدانی

استاد مشاور:

دکتر ارسطو یاری حصار

پژوهشگر:

ابوذر ملکی

تابستان ۱۳۹۳

دانشکده‌ی علوم انسانی
گروه آموزشی جغرافیا برنامه‌ریزی شهری و روستایی

پایان‌نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد
در رشته‌ی جغرافیا برنامه‌ریزی روستایی

عنوان:

**بررسی نقش گردشگری روستایی در توانمندسازی اجتماعی روستایی؛ مطالعه
موردی: روستای ده زیارت، شهرستان بوانات، استان فارس**

پژوهشگر:

ابوذر ملکی

ارزیابی و تصویب شده‌ی کمیته‌ی داوران پایان‌نامه با درجه‌ی عالی

امضاء	سمت	مرتبه‌ی علمی	نام و نام خانوادگی
	استاد راهنما و رییس کمیته‌ی داوران	دانشیار	دکتر وکیل حیدری ساربان
	استاد راهنما	استادیار	دکتر محمدحسن یزدانی
	استاد مشاور	استادیار	دکتر ارسطو یاری حصار
	داور	استادیار	دکتر علیرضا محمدی

تابستان ۱۳۹۳

تختهای است ز درخور تقدیم، ابا بر حسب ادب و به رسم معرفت تقدیم می‌کنم به:

پدر گرامی و فداکارم؛

که همواره مدیون زحمات و محبت‌های بی‌دریغشان بوده و خواهیم بود.

مادر دلسوز، مهربان و هستی‌بخش زندگی‌ام؛

سنگ صبوری که الفبای زندگی از او آموختم.

خواهران و برادران عزیزم؛

که همواره مشوق من در امر آموختن بودن و وجودشان مایه دلگرمی و امیدبخش من است.

معلمان و مدرّسان گرانقدرم؛

که علاوه بر آموختن علم، برایم زندگی و انسان بودن را معنا کردند و همواره خود را مدیون چنین معلمان ارزشمندی می‌دانم.

و تقدیم به روح دوست عزیزم مرحوم احمد حسام‌پور؛

که با پروازش فصل تنهایی‌مان را رقم زد.

مَشْکُورِ سَاس:

سَاسِ خِداوندی که فرصت و توانایی علم آموزی و علم اندوزی را برایم فراهم ساخت و او که لطفش دائم و نغاش افزون که شکرش توان کرد و خداوندی که توفیق اتمام این مقطع تحصیلی را به من عنایت نمود. سَاسِ و ستایش خدای را سزااست که کسوت، بستی را بر اندام آفرینش پوشانید، او که تمامی ستایشگران از ستایشش عاجزند و تمامی حسابگران از شکر نعمت پایش ناتوان. و سَاسِ به تمامی هدایت کران بشریت خصوصاً پیامبر رحمت و عظیم الشان و رحروان راهش که در صدرشان رادم و بشریت حضرت علی (ع) است. بنا بر فرمایش پیامبر اعظم (ص): من لم یسکر الخالق لم یسکر المخلوق و بر حسب ادب و وظیفه بر خود لازم می دانم از تمام سرورانی که در فرآیند تدوین و نگارش این پایان نامه یاری گریختند و اینجانب بوده اند شکر و قدردانی نمایم. مراتب سَاسِ قلبی خویش را به استاد گرامی جناب آقای دکتر وکیل حیدری ساربان، استاد راهنمای این پژوهش که با ارشادات و راهنمایی های علمی و مدبرانه خویش زمینه تدوین این رساله را فراهم نمود و بنده افتخار ساگردی ایشان را دارم ابراز می نمایم؛ از خداوند متعال سعادت و بهروزی روز افزون ایشان را خواستارم. از جناب آقای دکتر محمد حسن یزدانی استاد راهنمای دوم و جناب آقای دکتر اسطو یاری حصار استاد مشاور این پژوهش که علاوه بر استفاده از نظرات ایشان در طول تهیه این رساله، افتخار حضور در کلاس درسشان را نیز دارم شکر و قدردانی می نمایم. از جناب آقای دکتر علیرضا محمدی که زحمت داوری این پژوهش را بر عهده گرفتند نیز قدردانی می نمایم. همچنین بر پاس زحمات صمیمانه و برادرانه تمامی دوستانی که اینجانب را در طول تدوین و نگارش این رساله یاری رسانده اند: از آقایان احمد آفتاب، محمد دهقان حسامپور، فرج محمدی، میلاد خلفی سلوط، رضا دهقان حسامپور و همچنین کلاسی هایم آقایان علی مجنون توپانخا، وحید طالعی حور، احمد رضایی، محرم نوروزی و خانم هایسیلا باختر، ضحیه سرباز مؤثر و سازه کاغذی کمال شکر و قدردانی را نموده و برای آن ها آرزوی سعادت، سلامت و شادکامی را دارم. در انتها از تمامی اساتید گروه جغرافیا بر نامه ریزی شهری و روستایی دانشگاه محقق اردبیلی، به واسطه تمامی زحمات و محبت ایشان در طول دو سال تحصیلم در مقطع کارشناسی ارشد این دانشگاه شکر و قدردانی می نمایم.

ابوزکلی

نام خانوادگی دانشجو: ملکی	نام: ابودر
عنوان پایان‌نامه: بررسی نقش گردشگری روستایی در توانمندسازی اجتماعی روستایی؛ مطالعه موردی: روستای ده‌زیارت، شهرستان بوانات، استان فارس	
اساتید راهنما: دکتر وکیل حیدری ساربان، دکتر محمدحسن یزدانی استاد مشاور: دکتر ارسطو یاری حصار	
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: جغرافیا
گرایش: برنامه ریزی روستایی	دانشگاه: محقق اردبیلی
دانشکده: علوم انسانی	تاریخ دفاع: ۱۳۹۳/۰۶/۱۲
	تعداد صفحات: ۱۴۲
چکیده:	
<p>به عقیده صاحب‌نظران، رسیدن به اهداف توسعه‌ی پایدار روستایی بدون حضور و مشارکت آحاد ساکنین این نواحی امری غیرممکن خواهد بود. با وجود اهمیت این موضوع، عوامل اجتماعی و فرهنگی مختلفی مانع از حضور و مشارکت روستاییان در عرصه فعالیت‌های اجتماعی می‌گردد. در این بین توانمندسازی اجتماعی شهروندان روستایی، از طریق توسعه‌ی گردشگری در این نواحی، می‌تواند عنصر اساسی در غلبه بر انگاره‌های توسعه‌نیافتگی و بهبود تعاملات و ارتباطات اجتماعی ساکنین این نواحی به حساب آید. بر همین اساس هدف از این پژوهش، بررسی نقش گردشگری روستایی در توانمندسازی اجتماعی ساکنین روستای ده‌زیارت از توابع شهرستان بوانات در استان فارس می‌باشد. ماهیت این تحقیق کاربردی و روش انجام آن توصیفی - تحلیلی و از نوع پیمایشی است. ساکنین روستای ده‌زیارت (به عنوان روستای دارای فعالیت گردشگری) و روستای چنارویه (به عنوان روستای فاقد فعالیت گردشگری)، جامعه‌ی آماری این تحقیق را تشکیل می‌دهند. نمونه آماری این پژوهش از طریق فرمول کوکران و به تعداد ۳۰۰ نفر (۱۵۰ نفر روستای ده‌زیارت و ۱۵۰ نفر روستای چنارویه) تعیین شده است. تهیه‌ی داده‌های مورد نیاز این تحقیق مبتنی بر روش میدانی و جمع‌آوری آن از طریق پرسش‌نامه صورت گرفته است. تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده نیز از طریق بسته نرم‌افزاری Spss صورت پذیرفته است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که گردشگری در توانمندسازی ساکنان روستای ده‌زیارت به لحاظ اجتماعی دارای نقش بسزایی می‌باشد. به طوری که نتایج حاصل از آزمون تی مستقل بین دو گروهی بیانگر آن است که به لحاظ انسجام و همبستگی اجتماعی، دانش و مهارت اجتماعی، برون‌گرایی اجتماعی، مشارکت اجتماعی و تعامل اجتماعی بین دو روستای ده‌زیارت و چنارویه اختلاف معناداری وجود دارد و تنها در مسؤلیت‌پذیری اجتماعی و تعلق مکانی اختلاف بین دو روستا معنی‌دار نیست. همچنین نتایج حاصل از آزمون رگرسیون چندمرحله‌ای نشان داد که بین مشارکت اجتماعی و اعتماد اجتماعی (به عنوان متغیرهای مستقل) و سایر متغیرهای توانمندسازی اجتماعی (به عنوان متغیرهای وابسته) در این تحقیق، رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد. در نهایت نیز با توجه به تحلیل نتایج این پژوهش، پیشنهادات کاربردی ارائه شده است.</p>	
کلید واژه‌ها: توانمندسازی، توانمندسازی اجتماعی، روستای ده‌زیارت، گردشگری، گردشگری روستایی.	

فهرست مطالب

شماره صفحه

عنوان مطلب

فصل اول: کلیات پژوهش

۲	۱-۱- مقدمه.....
۳	۲-۱- بیان مسأله.....
۶	۳-۱- اهمیت و ضرورت انجام پژوهش.....
۶	۴-۱- پیشینه تحقیق.....
۱۱	۵-۱- اهداف تحقیق.....
۱۱	۱-۵-۱- هدف کلی تحقیق.....
۱۱	۲-۵-۱- هدف جزئی تحقیق.....
۱۱	۶-۱- فرضیات تحقیق.....
۱۲	۱-۶-۱- فرضیات اصلی تحقیق.....
۱۲	۲-۶-۱- فرضیات فرعی تحقیق.....
۱۲	۷-۱- نوع تحقیق.....
۱۳	۸-۱- جامعه آماری.....
۱۳	۹-۱- حجم نمونه و روش محاسبه‌ی آن.....
۱۳	۱۰-۱- ابزار گردآوری داده‌ها.....
۱۴	۱۱-۱- بررسی اعتبار و روایی ابزار اندازه‌گیری.....
۱۴	۱۲-۱- پایایی پرسش‌نامه.....
۱۵	۱۳-۱- ابزار تجزیه و تحلیل داده‌ها.....
۱۵	۱۴-۱- ابزار و نرم‌افزارهای مورد استفاده در پژوهش.....
۱۵	۱۵-۱- محدودیت‌های تحقیق.....
۱۶	۱۶-۱- فرآیند تحقیق.....
۱۸	۱۷-۱- کاربردهای حاصل از انجام پژوهش.....
۱۸	۱۸-۱- استفاده‌کنندگان از نتایج پژوهش.....

فصل دوم: مبانی نظری پژوهش

۲۰	۱-۲- مقدمه.....
۲۰	۲-۲- واژه‌شناسی گردشگری.....
۲۱	۳-۲- مفهوم‌شناسی گردشگری و چالش تعریف.....
۲۲	۴-۲- تعریف گردشگری.....
۲۳	۵-۲- ارتباط جغرافیا و گردشگری.....
۲۴	۶-۲- بررسی سابقه گردشگری در جهان و ایران.....
۲۴	۱-۶-۲- تاریخچه گردشگری در جهان.....
۲۵	۲-۶-۲- تاریخچه گردشگری در ایران.....
۲۶	۷-۲- انواع گردشگری.....
۲۶	۸-۲- گردشگری روستایی.....
۲۹	۹-۲- انواع گردشگری روستایی.....
۳۱	۱۰-۲- تاریخچه گردشگری روستایی.....
۳۲	۱۱-۲- اثرات گردشگری روستایی.....
۳۲	۱-۱۱-۲- اثرات اقتصادی گردشگری روستایی.....
۳۴	۲-۱۱-۲- اثرات اجتماعی فرهنگی گردشگری روستایی.....
۳۵	۳-۱۱-۲- اثرات زیست‌محیطی گردشگری روستایی.....
۳۶	۱۲-۲- رویکردهای گردشگری.....
۴۰	۱۳-۲- دیدگاه‌ها، رویکردها و نظریات مربوط به توسعه گردشگری روستایی.....
۴۰	۱-۱۳-۲- گردشگری روستایی به عنوان راهبردی همه‌جانبه برای توسعه روستایی.....
۴۱	۲-۱۳-۲- گردشگری روستایی به عنوان سیاستی در بازساخت سکونت‌گاه‌های روستایی.....
۴۲	۳-۱۳-۲- گردشگری روستایی ابزاری برای توسعه پایدار و حفاظت از منابع طبیعی.....
۴۶	۱۴-۲- نقش گردشگری در توسعه روستایی.....
۴۷	۱۵-۲- بررسی جایگاه گردشگری و گردشگری روستایی در برنامه‌های عمرانی قبل از انقلاب و برنامه‌های توسعه بعد از انقلاب.....
۴۷	۱-۱۵-۲- برنامه‌های عمرانی قبل از انقلاب.....
۴۸	۲-۱۵-۲- برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بعد از انقلاب.....
۵۰	۱۶-۲- مفهوم توانمندسازی.....
۵۱	۱۷-۲- تعاریف توانمندسازی.....
۵۳	۱۸-۲- رویکردهای توانمندسازی.....
۵۵	۱۹-۲- فرآیند توانمندسازی.....
۵۷	۲۰-۲- راهبردهای دستیابی به توانمندسازی روستایی.....
۵۸	۲۱-۲- عناصر توانمندسازی.....
۵۹	۲۲-۲- عوامل مؤثر بر توانمندسازی.....
۵۹	۲۳-۲- توانمندسازی و توسعه پایدار روستایی.....
۶۳	۲۴-۲- انواع توانمندسازی.....

۶۴	۲۵-۲- توانمندسازی اجتماعی روستایی.....
۶۶	۲۶-۲- ارتباط بین توانمندسازی اجتماعی و توسعه پایدار.....
۶۸	۲۷-۲- تبیین ارتباط بین توسعه گردشگری روستایی و توانمندسازی اجتماعی.....
۷۶	۲۸-۲- جمع‌بندی فصل دوم.....

فصل سوم: روش‌شناسی پژوهش و معرفی محدوده مورد مطالعه

۷۹	۳-۱- مقدمه.....
۷۹	۳-۲- مدل مفهومی تحقیق.....
۸۱	۳-۳- روش تحقیق.....
۸۲	۳-۴- فرضیات تحقیق.....
۸۳	۳-۵- متغیرهای تحقیق.....
۸۵	۳-۶- عملیاتی کردن متغیرهای تحقیق.....
۸۶	۳-۷- جامعه آماری تحقیق.....
۸۶	۳-۸- روش نمونه‌گیری و تعیین حجم نمونه.....
۸۸	۳-۹- روش گردآوری اطلاعات.....
۸۸	۳-۱۰- طراحی پرسش‌نامه تحقیق؛ شناسایی روایی و پایایی آن.....
۸۹	۳-۱۱- مقیاس‌های به کار برده شده در تحقیق.....
۸۹	۳-۱۲- روایی پرسش‌نامه.....
۸۹	۳-۱۳- پایایی پرسش‌نامه.....
۹۰	۳-۱۴- تجزیه و تحلیل داده‌ها.....
۹۰	۳-۱۵- معرفی محدوده مورد مطالعه.....
۹۱	۳-۱۵-۱- آشنایی مقدماتی با استان فارس.....
۹۱	۳-۱۵-۱-۱- موقعیت جغرافیایی و سیاسی.....
۹۱	۳-۱۵-۱-۲- مساحت.....
۹۲	۳-۱۵-۱-۳- اقلیم، آب‌وهوا.....
۹۳	۳-۱۵-۱-۴- پیشینه تاریخی.....
۹۴	۳-۱۵-۱-۵- زبان و مذهب.....
۹۴	۳-۱۵-۱-۶- جمعیت استان فارس.....
۹۶	۳-۱۵-۲- معرفی شهرستان بوانات.....
۹۶	۳-۱۵-۲-۱- موقعیت سیاسی شهرستان بوانات.....
۹۸	۳-۱۵-۲-۲- نیروی انسانی.....
۹۸	۳-۱۵-۲-۳- سواد.....
۹۹	۳-۱۵-۲-۴- زبان و مذهب.....
۹۹	۳-۱۵-۲-۵- پستی و بلندی‌ها(کوه‌ها، دشت‌ها و تپه‌ها).....

۹۹	۳-۱۵-۲-۶- وضعیت توپوگرافی
۱۰۰	۳-۱۵-۲-۷- حوضچه‌های آبریز - دریاچه‌ها - رودخانه‌ها
۱۰۰	۳-۱۵-۲-۸- منبع خاک
۱۰۰	۳-۱۵-۲-۹- منابع آب
۱۰۱	۳-۱۵-۲-۱۰- درجه حرارت
۱۰۱	۳-۱۵-۲-۱۱- بارش
۱۰۲	۳-۱۵-۲-۱۲- رطوبت نسبی
۱۰۳	۳-۱۵-۲-۱۳- باد
۱۰۳	۳-۱۵-۲-۱۴- خشک‌سالی
۱۰۴	۳-۱۵-۳- موقعیت جغرافیایی روستای ده زیارت و چنارویه
۱۰۵	۳-۱۵-۳-۱- محدوده‌ی روستای ده زیارت
۱۰۵	۳-۱۵-۳-۲- شناخت و بررسی علل پیدایش و گسترش روستا
۱۰۶	۳-۱۵-۳-۳- منبع تأمین آب آشامیدنی روستای ده زیارت
۱۰۶	۳-۱۵-۳-۴- منبع آب کشاورزی روستای ده زیارت
۱۰۶	۳-۱۵-۳-۵- تعداد جمعیت و خانوار
۱۰۷	۳-۱۵-۳-۶- نرخ رشد جمعیت روستای ده زیارت
۱۰۸	۳-۱۵-۳-۷- بعد خانوار
۱۰۸	۳-۱۵-۳-۸- ساختار سنی
۱۰۸	۳-۱۵-۳-۹- نسبت جنسی
۱۰۸	۳-۱۵-۳-۱۰- وضعیت سواد
۱۰۹	۳-۱۵-۳-۱۱- بررسی وضع فعالیت‌هایی اقتصادی در روستا
۱۰۹	۳-۱۵-۳-۱۲- مراکز تفرجگاهی و جاذبه‌های گردشگری روستا
۱۱۰	۳-۱۶- جمع‌بندی فصل سوم

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل اطلاعات

۱۱۲	۴-۱- مقدمه
۱۱۲	۴-۲- مشخصات فردی پاسخ‌گویان
۱۲۳	۴-۳- نتایج استنباطی
۱۲۳	۴-۳-۱- نتایج آزمون t
۱۲۷	۴-۳-۲- تحلیل داده‌ها با استفاده از رگرسیون چندمتغیره
۱۲۹	۴-۴- جمع‌بندی فصل چهارم

فصل پنجم: آزمون فرضیات و نتیجه‌گیری

۱۳۲	۵-۱- مقدمه
۱۳۲	۵-۲- آزمون فرضیات تحقیق

- ۳-۵- نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادات..... ۱۳۷
- منابع و مأخذ..... ۱۴۱

فهرست جداول

شماره صفحه	عنوان جدول
۲۶	جدول ۱-۲. انواع گردشگری.....
۳۳	جدول ۲-۲. تبعات اقتصادی توسعه گردشگری روستایی.....
۳۵	جدول ۳-۲. تبعات اجتماعی - فرهنگی توسعه گردشگری.....
۳۵	جدول ۴-۲. تبعات زیست‌محیطی توسعه گردشگری روستایی.....
۴۵	جدول ۵-۲. اهداف و آثار هر یک از دیدگاه‌های مربوط به گردشگری.....
۸۶	جدول ۱-۳. شاخص‌ها و برخی گویه‌های به کار رفته در تحقیق.....
۹۵	جدول ۲-۳. تعداد جمعیت استان طی سالهای ۱۳۷۵ تا ۱۳۹۰ به تفکیک مناطق.....
۹۵	جدول ۳-۳. تعداد جمعیت استان طی سالهای ۱۳۷۵ تا ۱۳۹۰ به تفکیک جنس.....
۹۷	جدول ۴-۳. تعداد جمعیت، خانوار، نسبت جنسی و بعد خانوار در شهرستان بوانات به تفکیک مناطق شهری و روستایی و نقاط غیرساکن در سال ۱۳۹۰.....
۹۷	جدول ۵-۳. تقسیمات سیاسی شهرستان بوانات و مقایسه آن با کل استان فارس.....
۹۸	جدول ۶-۳. مساحت تقریبی شهرستان بوانات و بخش‌ها و دهستان‌های تابع آن.....
۹۸	جدول ۷-۳. اطلاعات نیروی انسانی شهرستان بوانات بر اساس سرشماری ۱۳۹۰.....
۹۹	جدول ۸-۳. نرخ باسوادی شهرستان بوانات در سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰.....
۹۹	جدول ۹-۳. تعداد پیروان ادیان مختلف در شهرستان بوانات در فاصله سال ۱۳۸۰ تا سال ۱۳۹۰.....
۱۰۰	جدول ۱۰-۳. پتانسیل و میزان برداشت آب‌های سطحی و زیر زمینی شهرستان بوانات در سال ۱۳۹۱.....
۱۰۱	جدول ۱۱-۳. میانگین متوسط درجه حرارت سالانه در ایستگاه سینوپتیک بوانات در سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۹.....
۱۰۲	جدول ۱۲-۳. میانگین بارش سالانه ایستگاه سینوپتیک شهرستان بوانات طی سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۹.....
۱۰۲	جدول ۱۳-۳. میانگین سالانه رطوبت نسبی ایستگاه سینوپتیک بوانات طی سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۹.....
۱۰۷	جدول ۱۴-۳. تعداد جمعیت و خانوار روستای ده‌زیارت از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۹۰.....
۱۰۷	جدول ۱۵-۳. نرخ رشد جمعیت روستا طی دوره‌های مختلف.....
۱۰۸	جدول ۱۶-۳. بعد خانوار روستای ده‌زیارت طی سالهای ۱۳۴۵ تا ۱۳۹۰.....
۱۰۹	جدول ۱۷-۳. توزیع نسبی شاغلین روستا در بخشهای مختلف اقتصادی در سال ۱۳۹۰.....
۱۱۳	جدول ۱-۴. توزیع فراوانی جنسیت پاسخ‌گویان روستاهای ده‌زیارت و چنارویه.....
۱۱۴	جدول ۲-۴. توزیع فراوانی گروه‌های سنی پاسخ‌گویان روستاهای ده‌زیارت و چنارویه.....
۱۱۵	جدول ۳-۴. توزیع فراوانی وضعیت تأهل پاسخ‌گویان روستاهای ده‌زیارت و چنارویه.....
۱۱۶	جدول ۴-۴. توزیع فراوانی میزان تحصیلات پاسخ‌گویان روستاهای ده‌زیارت و چنارویه.....
۱۱۷	جدول ۵-۴. توزیع فراوانی وضعیت شغلی پاسخ‌گویان روستاهای ده‌زیارت و چنارویه.....

جدول ۴-۶. توزیع فراوانی متوسط درآمد ماهانه پاسخ‌گویان روستاهای ده‌زیارت و چنارویه.....	۱۱۸
جدول ۴-۷. توزیع فراوانی مدت سکونت پاسخ‌گویان روستاهای ده‌زیارت و چنارویه در روستای خود.....	۱۲۰
جدول ۴-۸. توزیع فراوانی نوع فعالیت اجتماعی پاسخ‌گویان روستاهای ده‌زیارت و چنارویه.....	۱۲۱
جدول ۴-۹. توزیع فراوانی وضعیت پاسخ‌گویان روستاهای ده‌زیارت و چنارویه به جهت عضویت در سازمان‌های حمایتی.....	۱۲۲
جدول ۴-۱۰. نتایج آزمون t در مورد مؤلفه انسجام و همبستگی اجتماعی پاسخ‌دهندگان روستای ده‌زیارت و روستای چنارویه.....	۱۲۳
جدول ۴-۱۱. نتایج آزمون t در مورد مؤلفه مسئولیت‌پذیری اجتماعی پاسخ‌دهندگان روستای ده‌زیارت و روستای چنارویه.....	۱۲۴
جدول ۴-۱۲. نتایج آزمون t در مورد مؤلفه دانش و مهارت اجتماعی پاسخ‌دهندگان روستای ده‌زیارت و روستای چنارویه.....	۱۲۴
جدول ۴-۱۳. نتایج آزمون t در مورد مؤلفه برون‌گرایی اجتماعی پاسخ‌دهندگان روستای ده‌زیارت و روستای چنارویه.....	۱۲۵
جدول ۴-۱۴. نتایج آزمون t در مورد مؤلفه مشارکت اجتماعی پاسخ‌دهندگان روستای ده‌زیارت و روستای چنارویه.....	۱۲۵
جدول ۴-۱۵. نتایج آزمون t در مورد مؤلفه تعامل اجتماعی پاسخ‌دهندگان روستای ده‌زیارت و روستای چنارویه.....	۱۲۶
جدول ۴-۱۶. نتایج آزمون t در مورد مؤلفه اعتماد اجتماعی پاسخ‌دهندگان روستای ده‌زیارت و روستای چنارویه.....	۱۲۶
جدول ۴-۱۷. نتایج آزمون t در مورد مؤلفه تعلق مکانی پاسخ‌دهندگان روستای ده‌زیارت و روستای چنارویه.....	۱۲۶
جدول ۴-۱۸. ضرایب رگرسیون چندگانه برای تبیین متغیرهای مستقل با متغیر وابسته (مشارکت اجتماعی).....	۱۲۷
جدول ۴-۱۹. ضرایب رگرسیون چندمرحله‌ای برای تبیین متغیرهای مستقل با متغیر وابسته (اعتماد اجتماعی).....	۱۲۸

فهرست اشکال

عنوان شکل	شماره صفحه
شکل ۱-۱. فرایند کلی تحقیق.....	۱۷
شکل ۱-۲. انواع جاذبه‌های گردشگری روستایی.....	۳۱
شکل ۲-۲. رویکردهای مختلف گردشگری.....	۳۹
شکل ۲-۳. مدل گردشگری پایدار.....	۴۴
شکل ۲-۴. حوزه‌های مرتبط با توانمندسازی.....	۵۳
شکل ۲-۵. رویکردهای توانمندسازی.....	۵۵
شکل ۲-۶. مراحل فرآیند دگرگونی.....	۶۷
شکل ۲-۷. چارچوب توانمندسازی.....	۶۸
شکل ۱-۳. مدل مفهومی تحقیق.....	۸۰

- شکل ۲-۳. پهنه بندی اقلیم استان فارس بر اساس روش دومارتن گسترش یافته..... ۹۱
- شکل ۳-۳. نقشه نرمال رطوبت نسبی استان فارس دوره آماری ۱۳۵۰-۱۳۸۷..... ۹۲
- شکل ۴-۳. نقشه نرمال هم بارش استان فارس دوره آماری ۱۳۵۰-۱۳۸۷..... ۹۳
- شکل ۵-۳. نمودار تعداد جمعیت استان فارس طی سه دوره آماری به تفکیک مناطق شهری و روستایی..... ۹۵
- شکل ۶-۳. نمودار تعداد جمعیت استان فارس در طی سه دوره آماری به تفکیک زن و مرد..... ۹۶
- شکل ۷-۳. موقعیت جغرافیایی روستای ده زیارت و چنارویه..... ۱۰۵
- شکل ۸-۳. برخی جاذبه‌های گردشگری روستای ده زیارت..... ۱۱۰
- شکل ۱-۴. توزیع فراوانی جنسیت پاسخ‌گویان روستاهای ده زیارت و چنارویه..... ۱۱۳
- شکل ۲-۴. توزیع فراوانی گروه‌های سنی پاسخ‌گویان روستاهای ده زیارت و چنارویه..... ۱۱۴
- شکل ۳-۴. توزیع فراوانی وضعیت تأهل پاسخ‌گویان روستای ده زیارت..... ۱۱۵
- شکل ۴-۴. توزیع فراوانی وضعیت تأهل پاسخ‌گویان روستای چنارویه..... ۱۱۵
- شکل ۵-۴. توزیع فراوانی میزان تحصیلات پاسخ‌گویان روستاهای ده زیارت و چنارویه..... ۱۱۷
- شکل ۶-۴. توزیع فراوانی وضعیت شغلی پاسخ‌گویان روستاهای ده زیارت و چنارویه..... ۱۱۸
- شکل ۷-۴. توزیع فراوانی متوسط درآمد ماهیانه پاسخ‌گویان روستاهای ده زیارت و چنارویه..... ۱۱۹
- شکل ۸-۴. توزیع فراوانی مدت سکونت پاسخ‌گویان روستاهای ده زیارت و چنارویه در روستای خود..... ۱۲۰
- شکل ۹-۴. توزیع فراوانی نوع فعالیت اجتماعی پاسخ‌گویان روستاهای ده زیارت و چنارویه..... ۱۲۱
- شکل ۱۰-۴. توزیع فراوانی وضعیت پاسخ‌گویان روستاهای ده زیارت و چنارویه به جهت عضویت در سازمان‌های حمایتی..... ۱۲۲

فصل اول:

کلیات پژوهش

تحولات جهانی بعد از جنگ جهانی دوم از جمله در زمینه‌ی ایجاد شهرهای بزرگ و گسترش شهرنشینی، آلودگی محیط‌های شهری و نیز افزایش اوقات فراغت موجب گسترش گردشگری روستایی گردیده است. این امر در دهه‌های بعد، گردشگری را به مثابه ابزاری برای توسعه روستایی مطرح کرد. در این راستا، صاحب‌نظران سعی کرده‌اند با ارائه دیدگاه‌ها و الگوهای مختلف، نقش گردشگری را در توسعه روستایی ارتقاء دهند (یعقوبی، ۱۳۹۱: ۱۴۰). توسعه‌ی گردشگری در نواحی روستایی می‌تواند عملکردهای مختلفی در این نواحی ایفا نماید که از جمله آن می‌توان به نقش آن بر ساختار و ویژگی‌های اجتماعی محل ظهور این فعالیت اشاره نمود. اثرات اجتماعی و فرهنگی گردشگری شیوه‌هایی هستند که در آن گردشگری تغییراتی را در نظام‌های ارزشی، رفتار فرد، روابط خانواده، سبک زندگی جمعی، مراسم سنتی و سازمان‌های اجتماعی ایجاد می‌کند. گردشگران در طول مدت اقامت خود در مقاصد گردشگری با ساکنان محلی ارتباط و تماس برقرار می‌کنند و نتیجه حاصل از روابط متقابل آن‌ها در کیفیت زندگی، نظام ارزشی، تقسیم کار، روابط خانوادگی، الگوهای رفتاری، آداب و سنت‌های جامعه میزبان، تغییراتی را به وجود می‌آورد (رضوانی، ۱۳۸۷: ۹۳). تحقیقات در رابطه با عملکرد و به تبع آن اثرات فرهنگی اجتماعی گردشگری به دلیل چشم‌اندازهای مختلفی که محققان در پیش گرفته‌اند جهت‌های متفاوتی داشته است. مروری بر ادبیات موضوع نشان می‌دهد که در مورد اثرات گردشگری به ویژه از دیدگاه اقتصادی و زیست‌محیطی، تحقیقات خوبی انجام شده است. لکن اخیراً محققان به کشف و توصیف اثرات اجتماعی گردشگری نیز همت گمارده‌اند (خواجeh‌شاهکویی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۳۸). بر همین اساس، می‌توان بررسی رابطه‌ی بین توسعه گردشگری و توانمندسازی اجتماعی در نواحی روستایی را مدنظر قرار داد، که شناخت رابطه‌ی بین آن‌ها را می‌توان به عنوان مؤلفه‌ی کلیدی در راستای ارائه‌ی راهکارها در جهت توسعه گردشگری و ارتقاء توانمندسازی اجتماعی در نواحی روستایی به شمار آورد. این موضوع از آن جهت اهمیت بیشتری پیدا می‌کند که برخی پژوهشگران، توسعه را معادل مشارکت می‌دانند و از سوی دیگر معتقدند که، شهروندانی می‌توانند در امور مختلف جامعه مشارکت داشته باشند که به لحاظ اجتماعی ظرفیت، قابلیت و توانمندی لازم را نیز دارا باشند. در واقع امروزه توانمندسازی اجتماعی روستایی از آن جهت اهمیت دارد که از آن به منزله‌ی راهبردی جدید در توسعه نگریسته می‌شود و امید بر آن است که با به کارگیری مؤثر آن، توسعه متعادل و پایدار حاصل آید (حسن‌پور، ۱۳۸۷: ۸۰). با این تفاسیر می‌توان گفت بین توسعه‌ی گردشگری روستایی و توانمندسازی اجتماعی

رابطه وجود دارد که شناخت این روابط می‌تواند در توسعه فعالیت‌های گردشگری و نیز ارتقاء توانمندی اجتماعی روستاهای گردشگرپذیر مؤثر واقع شود. از جمله روستاهایی که به سبب وجود جاذبه‌ها و پتانسیل‌های مختلف طبیعی و انسانی برای گذران اوقات فراغت، روز به روز شاهد رشد و توسعه گردشگری در آن هستیم، روستای ده زیارت از توابع شهرستان بوانات در استان فارس است. این فعالیت در این روستا چنان رشد نموده است که با زندگی ساکنان محلی عجین شده و خود را به عنوان یک پدیده کلی نمایان کرده است. بر همین اساس این پژوهش در راستای پاسخ به این سؤال کلیدی تدوین یافته است که «گردشگری روستایی چه نقشی در افزایش توانمندسازی اجتماعی ساکنین روستای ده زیارت داشته است؟». لذا در این فصل که شامل کلیات تحقیق (تبیین و تشریح مسئله، بیان اهداف پژوهش، بیان سؤالات و فرضیات تحقیق، ابزار و روش‌های گردآوری داده‌ها، مسائل و مشکلات تحقیق و...) می‌باشد، سعی شده است تا ضمن بررسی مختصر در رابطه با متغیرهای تحقیق، کلیاتی از آن‌ها جهت آشنایی با موضوع تحقیق ارائه شود.

۱-۲- بیان مسئله

مطالعات اخیر صاحب‌نظران علوم اجتماعی نشان می‌دهد که دستیابی به توسعه پایدار روستایی، بدون مشارکت آحاد ساکنین این نواحی در تمامی عرصه‌ها اعم از عرصه‌های اقتصادی و اجتماعی امکان‌پذیر نیست. به همین جهت از مهم‌ترین مؤلفه‌های دستیابی به پیشرفت و توسعه در جوامع روستایی "توسعه مهارت‌های نیروی انسانی" می‌باشد (Wang & Zang, 2005: 547). بر این اساس می‌توان منابع انسانی توسعه یافته را عامل کلیدی و پیش‌شرطی برای دستیابی به توسعه پایدار روستایی دانست. لذا در مباحث توسعه روستایی در سطح بین‌المللی نیز بر حضور شهروند در فرآیند تدوین سیاست‌ها و اجرای آن‌ها تأکید می‌شود. در این زمینه مسلماً شهروندانی می‌توانند مشارکت داشته باشند که ظرفیت، قابلیت و توانمندی لازم را نیز دارا باشند. از همین رو امروزه اکثر دولت‌ها برای حفظ ثبات و تحقق اهداف خود، شهروندان را در رأس امور می‌بینند، به طوری که در کشورهای مختلف دنیا، بخش عظیمی از تحقیقات و منابع مصروف این حقیقت می‌شود که شهروند مطلوب برای جامعه باید دارای چه خصوصیتی باشد و چگونه می‌توان این صفات و ویژگی‌ها را در اقشار مختلف جامعه توسعه داد، از این رو موضوع توانمندسازی شهروندان بی‌گمان یکی از مهم‌ترین وظایف دولت‌ها محسوب می‌شود (فتحی‌واجارگاه، ۱۳۸۱: ۲۶). در کشور ما به مقوله توانمندسازی و به ویژه توانمندسازی اجتماعی شهروندان توجه درخور و مناسبی صورت نگرفته است، از این رو درصد قابل توجهی از شهروندان

بینش و بصیرت عمیق، دانش و معرفت مورد نیاز و توانایی و مهارت لازم برای مشارکت در امور اجتماعی جامعه و نیز تأثیرگذاری در توسعه را دارا نمی‌باشند. در همین راستا، ساکنین نواحی روستایی نیز به عنوان بخش قابل توجهی از جمعیت کشور از این قاعده مستثنی نبوده و هم اکنون یکی از گروه‌های هدف مهم در توانمندسازی اجتماعی به شمار می‌روند. از همین رو شناخت توانایی‌ها و اعتقاد به نقش آنان در جامعه، فرآیندی است که به تدریج در کشور آغاز شده است، زیرا این اصل مورد پذیرش اکثر برنامه‌ریزان قرار گرفته است که، افراد ساکن در نواحی روستایی نه تنها موضوع و هدف هر برنامه توسعه‌ای، بلکه به عنوان عامل پیشبرد اهداف توسعه‌ی اقتصادی و اجتماعی جامعه روستایی محسوب می‌شوند (اعظمی و مهرهما، ۱۳۸۹: ۱۷۹). توانمندسازی اجتماعی جوامع روستایی، تلاشی برای ارتقاء سطح اجتماعی و فرهنگی ساکنان این نواحی است، زیرا از طریق این نوع توانمندسازی، روستاییان از موقعیتی که در آن در تصمیم‌گیری‌ها بی‌تأثیر بوده‌اند، به موقعیتی می‌رسند که در آن به طور فعال در تصمیمات سیاسی مشارکت می‌کنند و بر خروجی آن تأثیر می‌گذارند (قلی‌پور و رحیمیان، ۱۳۸۸: ۳۰). در واقع توانمندسازی اجتماعی روستایی به عنوان یکی از انواع توانمندسازی، بستر کسب مهارت‌های لازم جهت دستیابی به خواسته‌ها و نیازهای درونی ساکنان نواحی روستایی را فراهم می‌نماید، به طوری که آن‌ها بر شرم بی‌مورد خود فائق آیند، کردار و گفتارشان حاکی از اعتماد به نفس و اطمینان خاطر باشد، قادر به ارزیابی صحیح و شناخت واقعی خویش‌شان باشند، به استعدادها و محدودیت‌های درونی خویش آگاه باشند، قدرت رویارویی با دشواری‌ها را داشته باشند و در جهت رفع آن بکوشند، از توانایی و قابلیت نیل به هدف‌های خویش برخوردار باشند و بتوانند با افزایش توانمندی خویش به هدف‌های مورد نظر دست یابند (فرخی، ۱۳۷۶: ۷۶). با ذکر این مهم و با توجه به این که توانمندسازی اجتماعی نواحی روستایی و در کل دستیابی به توسعه پایدار روستایی از راه‌های مختلفی امکان‌پذیر است؛ اما یکی از این راه‌ها، توسعه گردشگری در این نواحی می‌باشد. در همین راستا کشورهای مختلف جهان در حال تبدیل گردشگری، به عنوان یک راهبرد برای توسعه مناطق خود هستند. بر همین اساس است که پژوهشگران بر این باورند گردشگری، یکی از مهم‌ترین سرمشق‌های توسعه است، به طوری که بسیاری از برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران توسعه نیز، از صنعت گردشگری به عنوان یکی از ارکان اصلی توسعه پایدار یاد می‌کنند و بر این باورند که گردشگری به عنوان یک موضوع چند ارزشی از راه‌کارهای مهم نیل به توسعه پایدار به شمار می‌رود (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۲۴). در همین راستا، گردشگری روستایی نیز به عنوان یکی از شاخه‌های صنعت گردشگری است که با بسیاری از الگوهای دیگر آن پیوند دارد و وجه مشخصه‌ی آن استقرار در نواحی روستایی است (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۲۴). هرچند گردشگری روستایی در مجموع موضوع جدیدی نیست،

اما اهمیت و نقشی که در توسعه پایدار جوامع محلی ایفا می‌کند، به تازگی مورد تأیید قرار گرفته است (ظهرابی، ۱۳۸۵: ۱۰). این نوع گردشگری به عنوان شکلی نوین و گزیداری از گردشگری، با هدف توسعه پایدار جوامع محلی در نواحی روستایی، مدتی است که به عنوان ابزاری برای توسعه اجتماعی و فرهنگی این نواحی مدنظر سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان توسعه‌ی پایدار قرار گرفته است (رکن‌الدین‌افتخاری و همکاران، ۱۳۸۹: ۴). این دیدگاه نتایج مثبتی را نیز در بر داشته، به طوری که بسیاری از صاحب‌نظران می‌پندارند که توسعه گردشگری، راه‌حل بسیاری از مشکلاتی است که مناطق روستایی گرفتار آن می‌باشند. بر این اساس توسعه گردشگری در مناطق روستایی می‌تواند عنصری اساسی در غلبه بر انگاره‌های توسعه نیافتگی و بهبود استانداردهای زندگی مردم محلی به حساب آید (رکن‌الدین‌افتخاری و مهدوی، ۱۳۸۵: ۲). یکی از خصایص اصلی گردشگری روستایی این است که این نوع گردشگری، فرصتی مناسب برای تبادل و تعامل فرهنگی بین روستاییان و گردشگران محسوب می‌گردد که این تبادل فرهنگی به پویایی و تعالی فرهنگی و اجتماعی روستاییان منجر می‌شود (قدیری‌معصوم، ۱۳۸۹: ۱۰۵). بر همین اساس گردشگری روستایی، سیستم زندگی است که باید آن را به عنوان یک نهاد پویا در نظر گرفت، چرا که حضور گردشگران در یک منطقه و برخورد آن‌ها با روستاییان، باعث ترویج فرهنگ‌ها و شیوه‌های مختلف زندگی در روستا شده و بدین ترتیب تغییراتی را در وضعیت زندگی مردم روستا به وجود می‌آورد. از طرف دیگر، تعامل بین گردشگران و افراد جامعه‌ی میزبان تغییراتی را در رفتار و آداب و رسوم آن‌ها ایجاد می‌کند؛ به گونه‌ای که آن‌ها با بسیاری از شیوه‌های جدید زندگی آشنا شده و سعی می‌کنند تغییراتی را در وضعیت زندگی خود به وجود آورند (فاضل و رضانی‌فر، ۱۳۹۱: ۱۱۷). با توجه به ماهیت فعالیت گردشگری روستایی و ارتباط و تعامل تنگاتنگ آن با فعالیت‌های مختلف اجتماعی و فرهنگی، بالطبع نقش این فعالیت در نواحی روستایی می‌تواند بسیار متنوع و گسترده باشد و بر مردم محلی روستایی به عنوان جوامع میزبان اثرات عمیقی بر جای بگذارد (رضوانی و صفایی، ۱۳۸۴: ۱۱۰). در کل با اینکه گردشگری روستایی راه حل کلی برای همه‌ی دردها و مسائل و مشکلات نواحی روستایی نیست، اما یکی از شیوه‌هایی است که می‌تواند آثار مختلف اجتماعی داشته باشد و به فرایند توسعه پایدار روستایی کمک کند. در همین زمینه، به نظر می‌رسد که طی سال‌های اخیر فعالیت گردشگری در روستای ده‌زیارت از توابع شهرستان بوانات در استان فارس، آثار و پیامدهای مختلف اجتماعی و اقتصادی را از خود بر جامعه میزبان بر جای گذاشته است که یکی از اثرات اجتماعی آن، توانمندسازی ساکنان این روستا در بعد اجتماعی آن می‌باشد. به همین جهت تحقیق حاضر در جهت پاسخ‌گویی به این سؤال کلیدی طراحی شده است که "گردشگری روستایی چه نقشی در توانمندسازی اجتماعی ساکنین روستای ده‌زیارت داشته است؟".

۱-۳- اهمیت و ضرورت انجام پژوهش

رشد و گسترش گردشگری روستایی از جمله پدیده‌های مهم اواخر قرن بیستم است که با سرعت در قرن جدید نیز ادامه دارد. از آنجا که این نوع گردشگری با محیط طبیعی و فعالیت‌های اقتصادی - اجتماعی رابطه متقابل دارد، لذا می‌تواند آثار و پیامدهای مختلفی در این زمینه‌ها داشته باشد. در واقع با توجه به ماهیت فعالیت گردشگری روستایی و ارتباط و تعامل تنگاتنگ آن با فعالیت‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، بالطبع اثرات آن می‌تواند بسیار متنوع و گسترده باشد و به ویژه بر محیط محلی و جوامع میزبان آثار عمیق اجتماعی - اقتصادی بر جای گذارد. از این رو کشورهای مختلف با درک این موضوع سعی در استفاده حداکثری از فرصت پیش‌آمده جهت برنامه‌ریزی برای نواحی روستایی خود که دارای این نوع فعالیت می‌باشند را دارند. یکی از پیامدهای رونق فعالیت گردشگری روستایی که می‌تواند حاصل ارتباط و تعامل ایجاد شده بین گردشگران و مردم نواحی روستایی میزبان باشد، موضوع توانمندسازی اجتماعی روستایی است که نتیجه آن می‌تواند منجر به فروپاشی ساختار کهن اجتماعی حاکم بر جوامع میزبان روستایی گردد و این جوامع را به لحاظ روابط و ساختار اجتماعی توانمند سازد. از این رو و به جهت اثبات این مدعا نیاز به یک مطالعه موردی ضروری به نظر می‌رسد تا بتوان شاهی برای اثبات دیدگاه فوق باشد. لذا در این پژوهش روستای ده‌زیارت، به سبب برخورداری از جاذبه‌های گوناگون گردشگری و به جهت ورود گردشگران به این روستای مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

۱-۴- پیشینه تحقیق

در سال‌های اخیر و با توسعه گردشگری در نواحی روستایی، مطالعه‌ی اثرات و عملکرد گردشگری روستایی، حوزه‌ای پربار برای تحقیقات در میان طیفی از دانشمندان علوم اجتماعی بوده است که غالباً بر نقش گردشگری در مقام یک نوشدارو و برای حل تمام بیماری‌های اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی، آن را تأیید و یا به چالش کشیده‌اند. در همین راستا، تا کنون در رابطه با موضوعی که صرفاً به بررسی نقش گردشگری روستایی در توانمندسازی اجتماعی روستایی پرداخته باشد، پژوهشی صورت نگرفته است. ولی در رابطه با نقش گردشگری در توسعه روستایی و توسعه پایدار روستایی مطالعات مختلفی انجام شده است که در ادامه به برخی از مهم‌ترین آن‌ها اشاره خواهد شد.

در حیطه تحقیقات داخلی، مهدوی (۱۳۸۲)، در پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد خود که با استفاده از روش پیمایشی در دهستان لواسان صورت گرفته است، به بررسی این مسأله پرداخته است که آیا

گسترش گردشگری در نواحی روستایی به لحاظ اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و محیطی به ایجاد توسعه در محیط روستایی منجر شده است یا خیر. نتایج این تحقیق نمایانگر رابطه‌ی گسترش گردشگری با افزایش اشتغال زنان و جوانان، جذب نیروی آزاد بخش کشاورزی و افزایش فرصت‌های شغلی در بخش ساختمان‌سازی است.

رکن‌الدین افتخاری و قادری (۱۳۸۱)، در پژوهشی تحت عنوان «نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی» با نقد و تحلیل چارچوب‌های نظریه‌ای، در پی پاسخ به این سؤال اساسی بوده‌اند که گردشگری روستایی چه نقش و اثری در توسعه روستایی و توسعه روستایی پایدار دارد؟. نتایج این تحقیق که بر اساس مطالعه و مقایسه دیدگاه‌ها و نظرات موجود در متون، در ارتباط با گردشگری روستایی در کشورهایی که این طرح‌ها اجرا شده است، نشان می‌دهد با توجه به تنوع زیست‌گاه‌های روستایی کشور و به رغم مشترک بودن مسائل و مشکلات، مانند بیکاری، مهاجرت، کمبود درآمد، پایین بودن سطح بهره‌وری و ... نمی‌توان راه‌حل واحدی برای رفع آن‌ها ارائه کرد. همچنین نتایج این تحقیق نشان داد که همه‌ی روستاهای کشور ظرفیت پذیرش و تحمل بازدیدکنندگانی که از خارج به آن جامعه وارد می‌شوند را ندارند و با توجه به تعصبات فرهنگی، اعتقادات مذهبی، سطوح توسعه‌یافتگی، میزان آموزش و رابطه روستاشهری، پاسخ‌های متفاوتی به پذیرش گردشگری روستایی خواهند داد.

مرادی‌نژادی (۱۳۸۲)، در تحقیقی با عنوان «توریسم و توسعه روستایی در ایران»، به بررسی نقش توسعه‌ی گردشگری بر توسعه‌ی روستایی پرداخته و گردشگری را یک عامل اقتصادی عمده و بسیار مؤثر دانسته که در سال‌های اخیر، مورد توجه قرار گرفته است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که گردشگری می‌تواند اثرات گوناگون بر توسعه‌ی روستایی داشته باشد، که از جمله آن می‌توان به ایجاد مشاغل گوناگون و نیز گسترده‌ی زمینه‌ی اشتغال در گردشگری اشاره کرد. به گونه‌ای که همه‌ی کارگران ساده و بدون مهارت و همچنین، همه‌ی صاحبان مهارت‌های گوناگون می‌توانند در این رشته شاغل شوند.

رضوانی و صفایی (۱۳۸۴)، در مقاله‌ای تحت عنوان "گردشگری خانه‌های دوم و اثرات آن بر نواحی روستایی" به بررسی و تحلیل اثرات و پیامدهای گردشگری و گسترش خانه‌های دوم در نواحی روستایی شمال تهران (بخش‌های لواسان و رودبار قصران) در زمینه زیست‌محیطی، اقتصادی و اجتماعی پرداخته‌اند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد به دلیل فقدان برنامه‌ریزی و ضعف مدیریت، از فرصت‌های موجود این ناحیه در زمینه‌ی گردشگری برای تأمین نیازهای فراغتی شهروندان تهران از یک طرف و تجدید حیات اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی از طرف دیگر به درستی استفاده نشده است. در مقابل، تهدیدهای مرتبط با گردشگری در این ناحیه تحقق یافته و موجب پیامدهای نامطلوبی مانند